

УДК 070.482:2-1]:001-021.414](477.83/.86)”192/193”

Роман БЛІХАРСЬКИЙ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7084-0473>

кандидат наук із соціальних комунікацій

Львівська національна

наукова бібліотека України імені В. Стефаника

(Львів, Україна)

e-mail: patra727@gmail.com

НАУКОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКИХ ТЕОЛОГІЧНИХ ЖУРНАЛІВ МІЖВОЄННОЇ ГАЛИЧИНИ

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11\(29\)-9](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11(29)-9)

У статті розглядається феномен часописів релігійного спрямування, що видавались упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. на теренах Галичини, на сторінках яких вміщувались матеріали, присвячені богословській проблематиці. Окреслено актуальні критерії наукових періодичних видань, визначено статус теології як наукової дисципліни в Україні. З'ясовано позиціонування теологічних часописів «Богословія» та «Записки Чина Св. Василя Великого» в системі української наукової періодики зокрема та на інтелектуальній мапі вітчизняної науки загалом.

Наведено історичні довідки щодо заснування Наукового богословського товариства у Львові, друкованим органом якого був часопис «Богословія» (1923–1939, 1943). Висвітлено передісторію започаткування з ініціативи провуду чернечого ордену Чину святого Василя Великого Української греко-католицької церкви наукового видання «Записки Чина Св. Василя Великого» (1924–1935).

Проаналізовано змістово-тематичну модель часописів «Богословія» та «Записки ЧСВВ», розглянуто специфіку висвітлення на їхніх сторінках питань спеціалізованої та загальнонаукової тематики. На підставі виокремлених критеріїв оцінки наукового періодичного видання окреслено функції досліджуваних часописів. З'ясовано значення цих богословських наукових часописів для утвердження теології як фахової наукової дисципліни в сучасній Україні.

Ключові слова: наукова періодика, релігійні журнали, теологія, «Записки Чина Св. Василя Великого», «Богословія», Галичина, інтербелум.

Постановка проблеми. Статус наукового журналу в академічній культурі певною мірою залежить від становища дисципліни, яку він репрезентує. Сьогодні науковий статус богослов'я в Україні закріплений юридично. Варто акцентувати, що йдеться про визнання богослов'я науковою дисципліною у світській державі. Теологія у притаманному їй релігійному контексті має тривалу традицію, яка, попри складну історію християнства в Україні, періоди міжконфесійної полеміки, міжцерковної борні та атеїстичної пропаганди, завдяки ентузіазмові та відданості духовних осіб щоразу відроджується.

Однак досі з різною інтенсивністю тривають суперечки як між представниками різних богословських шкіл, так і між релігійними та науковими «таборами». Час від часу поміж цими двома тенденціями конфронтації трапляються точки порозуміння. Це пов'язано з тим, що на кожному етапі становлення певної спільноти характер світоглядних моделей (оформлених, зокрема, як релігійні, ідеологічні системи тощо), за якими ці спільноти консолідуються, зазнає видозмін. Аналогічно, зі століття у століття корегуються й поточні завдання науки, що спонукає дослідників вивчати трансформаційні процеси, які відбуваються в суспільстві загалом, зокрема специфіку функціонування релігійних та наукових спільнот, аналізувати випадки їхньої інтеграції чи опозиції, з'ясувати характер та ефективність засобів комунікації, які у них побутують і які часто є чи не єдиним виразним показником життя та діяльності цих спільнот у минулому.

Зараз уже достатньо добре розроблена система оцінювання наукового видання, удосконалюються підходи до з'ясування їхніх аксіологічних характеристик. Однак під питанням є валідність цих критеріїв для вивчення функціонування та ефективності наукової періодики минулого.

Період міжвоєнний — це час розквіту української преси та неординарних, з погляду контрверсії релігійного та наукового світосприйняття, видавничих ініціатив, якими, зокрема, були наукові богословські часописи.

Мета дослідження – ретроспекція передумов заснування та становлення українських наукових богословських часописів, що виходили упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. на теренах Галичини, локалізація та з’ясування функціональних ролей досліджуваних медіаоб’єктів у системі вітчизняної богословської періодики.

Об’єкт дослідження – мета, завдання, концептуальна основа, аспекти реалізації задекларованих програм українських наукових богословських журналів Галичини першої третини ХХ ст. – наукового тримісячника «Богословія» (1923–1939; 1943) та наукового видання «Записки Чина Св. Василя Великого» (1924–1935).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовне вивчення в Україні феномена релігійної періодики загалом та богословських часописів зокрема стало можливим лише після здобуття державної незалежності. З 1990-х рр. і до сьогодні «Записки Чина Св. Василя Великого» (далі – «Записки ЧСВВ») щораз частіше стають об’єктом зацікавлення науковців. Однак видання, здебільшого, вивчається у контексті історії душпастирської та видавничої діяльності отців Чину святого Василя Великого [38] як джерело життєпису та діяльності видавця й редактора «Записок ЧСВВ» о. Івана Йосафата Скрутеня та співредактора о. Романа Луканя [24]. Серед останніх публікацій, в яких «Записки ЧСВВ» розглядалися в аспекті їхньої науковості, варто відзначити статті Л. Тиміш [37] та М. Лозинського [25].

Часопис «Богословія» тривалий час залишався поза увагою дослідників і принагідно розглядався лише у розвідках, присвячених історії та діяльності Богословського наукового товариства, зокрема у працях І. Ходак [39], Н. Мизака [26], І. Хоркавої [40]. Винятки – це історико-бібліографічний опис «Богословія» та «Записок ЧСВВ» у праці «Українські часописи Львова: історико-бібліографічне дослідження: у 3 т., 4 кн.» [20; 21]. Тематико-хронологічну систематизацію матеріалів релігійної періодики, зокрема і досліджуваних нами видань, здійснено в «Індексі української католицької періодики Галичини 1871–1942» А. Кравчука [23], окремі аспекти функціонування журналу «Богословія» проаналізовано в одній із наших праць [3].

Методи дослідження. Для окреслення причин виникнення медіафеномена наукового богословського журналу в Україні, мо-

делювання історичних політичних та соціокультурних обставин, з'ясування мотивів ініціаторів та виконавців цих видавничих проєктів використано поєднання казуального аналізу, біографічного, історико-генетичного, історико-описового методів.

Виокремлення складного феномена богословських наукових часописів із масиву релігійної періодики Галичини першої третини ХХ ст., вивчення його елементів, з'ясування їхнього функціонального призначення, змалювання типоформувальних ознак досліджуваних видань, окреслення динаміки їхніх змін, виявлення та зіставлення принципів і тенденцій видавничого процесу здійснено з допомогою системного, структурно-типологічного, функціонального, порівняльного аналізів. Засобом кількісного контент-аналізу виокремлено низку актуальних у межах нашого дослідження характеристик часописів, зокрема мову публікацій, обсяг й тематику наповнення рубрик, порічні дані випусків.

Виклад основного матеріалу. Сумніви щодо приналежності теології до сонму академічних дисциплін, та й узагалі визнання її як системи наукових знань, більш-менш регулярно почали виникати у Європі починаючи з ХVІІІ ст. Інтенсивність антитеологічної риторики зростала упродовж наступних століть, що було пов'язано здебільшого із антирелігійними, деїстичними, атеїстичними, матеріалістичними поглядами, які ширилися серед інтелектуалів тогочасної Західної Європи.

Упродовж ХІХ–ХХ ст., унаслідок вивчення й подальшої концептуалізації науки та релігії, серед західного академічного середовища моделювались різноманітні способи їхньої взаємодії, зокрема схеми: несумісності (наука вивчає явища природи, тоді як релігійні вчення апелюють здебільшого до надприродних причин), сумісності (наука може віднайти підтвердження достовірності релігійних доктрин і навпаки), протистояння (підхід, який, зокрема у ХІХ ст., розробляли американські мислителі Джон Вільям Драйпер та Ендрю Діксон Уайт), можливі також схеми діалогічного співіснування (наука та релігія комунікують, але продовжують функціонувати кожна у своїх окремих сферах) та інтеграції (об'єднання телеологічних підходів релігії та наукової прагматики) [50]. Щоби в межах нашого дослідження оминати непросту проблематику взаємин релігії та науки, ми розглядаємо їх як соціальні яви-

ща, виникнення та функціонування яких зумовлене певним культурним контекстом.

В Україні на сьогодні богослов'я як наукова дисципліна є формально легітимізованим. За наказом Вищої атестаційної комісії України від 15 травня 2010 р. № 273, «Богослов'я» «внесено до переліку спеціальностей, за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук з присудженням наукових ступенів та присвоєнням вчених звань як наукову дисципліну в галузі «Філософські науки»». В Законі України «Про вищу освіту» № 1556-VII у 2014 р. здійснено редакцію, за якою виокремлено спеціальність «Богослов'я».

Процес визнання богослов'я академічною дисципліною в Україні розпочався у 2005 р., коли, згідно з рішенням Міністерства освіти і науки України та Кабінету Міністрів України, спеціальність «Богослов'я» внесено до «Переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями», що згодом неодноразово змінювався та доповнювався.

Процес інституалізації усякої наукової дисципліни у сучасних реаліях повинен супроводжуватись відкриттям аспірантури, налагодженням роботи спеціалізованих вчених рад, на засіданнях яких здійснювався б захист наукових робіт, започаткуванням фахових наукових журналів, визнаних атестаційною комісією або іншими компетентними відомствами, які повинні узгодити паспорт спеціальності, тощо. Має також бути здійснена переатестація фахівців, які отримали освіту за кордоном, та нострифікація їхніх дипломів [12].

Однак запровадження повного циклу богословської освіти в Україні у світських навчальних закладах не позбавлене своїх проблем. Передусім – це тривала перерва богословських студій на вітчизняних теренах у радянський період. Значна кількість представників духовенства загалом та теологів зокрема зазнала переслідувань, а осередки українських православного, греко-католицького та протестантського богослов'я були вимушено переміщені за кордон, що водночас стало і чинником збереження богословських традицій. Проте для того, щоб повернути богослов'я в Україну, знадобилися час та зусилля. Потрібно було знову формувати відповідне

наукове середовище, налагоджувати комунікацію та випуск фахової літератури, зокрема періодичних наукових видань [1].

За час незалежності в Україні уже засновано низку часописів богословського спрямування, а саме: «Сопричастя» (міжнародний богословський часопис Монахів Студійського Уставу, 1992 р.), «Труди Київської Духовної Академії» (науковий журнал, 1997 р.), «Богословія» (журнал Львівської богословської академії та Українського богословського наукового товариства, 1998 р.), «Світильник» (науково-богословський друкований орган Чернівецького православного богословського інституту, 1999 р.), «Андріївський вісник» (історико-богословський щорічний журнал Рівненської духовної семінарії Української Православної Церкви Київського патріархату, 2000 р.), «Віра і Розум» (богословсько-філософський журнал Харківського Єпархіального Управління Української православної церкви Московського патріархату, 2000 р.), «Богословський вісник» (збірник наукових праць Богословського відділення Київської православної богословської академії при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, 2008 р.), «Наукові записки Українського католицького університету. Серія: Богослов'я» (наукове періодичне видання Українського католицького університету, 2009 р.), «Волинський благовісник» (богословсько-історичний науковий журнал Волинської православної богословської академії Православної церкви України, 2013 р.), «Християнська думка» (богословський журнал Української євангельської теологічної семінарії, 2014 р.) та ін.

Видавці деяких із названих часописів на офіційних електронних ресурсах окреслюють мету та завдання своїх видань таким чином: завдання «Наукових записок Українського католицького університету», які видаються в кількох тематичних серіях та у «міждисциплінарному ключі представляють доробок дослідницьких осередків університету, а також результати наукової діяльності працівників та праці інших українських і зарубіжних учених», – сприяти «розвиткові освіти та української думки в гуманітарній та суспільній сфері». Щодо «Наукових записок УКУ. Серія: Богослов'я» зазначається, що на сторінках видання «друкуються статті з різних галузей богословської науки (біблеїстики, літургіки, патристики, пасторального та морального богослов'я, духовності), канонічного

права, церковної історії, релігієзнавства, документи Церкви, переклади святоотцівських творів та статті на актуальні суспільно-релігійні теми» [28].

На електронній сторінці «Волинського благовісника» редакція позиціонує журнал як «платформу для обміну наукових напрацювань між наукою та богослов'ям, забезпечуючи взаємну інтеграцію та інкорпорацію». Матеріали видання покликані відображати «кращі актуальні теоретичні роздуми, емпіричні дослідження та методологічні форми, що виражають багатство богословської традиції та презентують розвиток сучасного богослов'я», висвітлювати «динаміку наукових досліджень у сфері богослов'я, літургики, апологетики, біблеїстики й археології, церковної історії та права, антропології, сакрального мистецтва, питань релігійної етики та проблем суспільно-соціальної площини» [9].

Попри наведені видавничі ініціативи, їхню вдалу реалізацію та прагнення представників різних конфесій відродити традицію репрезентації вітчизняних богословських студій засобом періодики, на кожному етапі становлення української наукової культури творяться різні системи формальних вимог та вдосконалюються критерії якості наукової літератури. В Україні серед науковців інтенсивні обговорення щодо того, яким має бути сучасний науковий часопис, тривають уже близько двадцяти років. У своїх працях дослідники полемізують з приводу критеріїв оцінки сучасного наукового періодичного видання, які можуть визначити їхнє розташування на інтелектуальній мапі вітчизняної науки [31; 32; 47].

Сьогодні в Україні діє Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 січня 2018 р. № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України...». Самі ж вимоги прописані у «Порядку формування Переліку наукових фахових видань України...», що до нього додається. У документі зазначено: «Перелік формується з наукових періодичних видань України з розподілом на дві категорії: категорія А, яка присвоюється науковим виданням, що індексуються у базі даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, та категорія Б, яка присвоюється виданням, що мають відповідати» низці формальних вимог, які також подаються у тексті Наказу.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України, завдання внесених до переліку фахових видань – це «розвивати вітчизня-

ний науковий потенціал та інтегрувати його у світовий науковий простір; створювати простір якісної публічної комунікації вчених, зокрема якісного донесення результатів їх діяльності до вітчизняної і світової наукових спільнот; сприяти офіційному визнанню наукових публікацій» [30].

Синтезувавши завдання сучасних наукових видань, окреслені у Наказі Міністерства освіти і науки України, та зазначені цілі видавців богословської періодики, можна узагальнити, що науковий богословський часопис повинен: презентувати актуальні здобутки різноманітних галузей теологічної думки сучасності на вітчизняному й міжнародному рівні, транслювати інтелектуальний спадок богословської традиції, бути інструментом комунікації спільноти дослідників та засобом визнання публікацій і наукових здобутків вчених, сприяти розвитку богословської думки і взаємній інтеграції загальнонаукового й теологічного знання.

З огляду на те, що такі формулювання завдань передають їхні сутнісні характеристики та не містять конкретизації щодо актуальних суспільно-культурних чи конфесійних реалій, ми повністю або частково можемо його екстраполювати на богословські наукові часописи минулого.

Наразі ж до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватись результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії» за спеціальністю 041 – Богослов'я, до категорії «Б» від 02.07.2020 р. віднесено журнал «Труди Київської Духовної Академії», до цієї категорії від 28.12.2019 р. віднесено також часопис «Освітній дискурс: збірник наукових праць» Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Характерно, що видавці деяких із зазначених нами релігійних богословських часописів засновували свої видання як реновації тих, що видавались у ХІХ–ХХ ст., зокрема журналів «Світильник», що впродовж 1881–1942 рр. виходив у Чернівцях п. н. «Candela», харківського «Вѣра і Розумъ» 1884–1917 рр., а також «Трудів Київської Духовної Академії», заснованих у 1997 р. з метою відродження однойменного видання, що виходило упродовж 1860–1917 рр. [29; 4; 2]. Так само історія журналу «Богословія» з перервами триває майже століття. Започаткований у 1922 р. як друкований орган

Українського богословського наукового товариства, журнал виходив до 1942 р. Від 1963 р. до 1996 р. видавався у Римі, а 1998 р. повернувся до Львова [10].

Попри те, що концепція, зміст, обсяг та періодичність «Трудів Київської Духовної Академії» (далі – «Труди КДА») неодноразово змінювалися, хронологічно саме це видання можна вважати першим науковим богословським журналом, що видавався на теренах України. Передумовою для його заснування стало звернення 1844 р. Духовно-навчального управління, яке діяло при Святійшому Синоді Російської православної церкви, до підпорядкованих духовних академій з приводу нестачі навчальної літератури та малої кількості виданих богословських праць. Хоча при духовних навчальних закладах видавалася релігійна періодика, вона призначалася здебільшого для читачів-мирян, а збірників наукових праць викладачів академій бракувало.

Майже через десятиліття, під час низки конференцій, що проходили в стінах Київської духовної академії, обговорювався проєкт випуску наукового видання богословського змісту як додатка до журналу «Воскресное чтение». Однак, незважаючи на схвалення Київського митрополита та плани розпочати видання уже 1858 р., в Петербурзі проєкт не отримав затвердження через те, що Синод пропонував у майбутньому виданні зосередитись на публікації перекладених творів отців та богословів православної Церкви, написаних латиною, і наукових доробків професури академії.

Концепцію видання, яку пропонував Синод, провід та конференція КДА відхилили, посилаючись на самотність власного бачення майбутнього богословського часопису. Після нетривалого листування між конференцією КДА та Синодом вдалось досягти певного компромісу. За новим планом основою майбутнього видання мали стати твори київських богословів, тоді як ідею формувати зміст журналу виключно із перекладених праць було відкинуто. Назву «Труды Киевской Духовной Академии» запропонував Синод, також ним був затверджений перелік творів для перекладу та подальшої публікації.

Перші чотири випуски «Трудів КДА» за 1860 р. вийшли без фіксованої періодичності, а в 1861 р. часопис почав виходити щомісяця. У наступних роках на сторінках журналу, крім перекладів

та оригінальних матеріалів, уміщувалися тексти Книг Біблії, рецензії, відгуки, бібліографія, документація щодо наукової діяльності Київської духовної академії, підпорядкованих їй інституцій та різноманітні офіційні повідомлення.

Редакцію «Трудів КДА» очолювали ректори Київської духовної академії. З 1869 р. на сторінках видання вміщувалися тексти призначених для захисту дисертацій, наукові доробки викладачів та студентів. Унаслідок збільшення обсягу видання видавцям довелося згорнути друк перекладів низки творів, що спричинило зменшення кількості передплатників. Редакція була вимушена шукати додаткові джерела фінансування.

Після чергової зміни проводу КДА і, відповідно, редактора «Трудів КДА», у 1878 р. знову відбулася зміна спрямування журналу: на його сторінки повернулися переклади творів отців Церкви, зокрема Аврелія Августина та Єроніма Стридонського, наукові статті було вирішено подавати у більш популярній формі. Ця концепція журналу (зберігалась до припинення випуску в 1917 р.) передбачала, що із 12 друкованих аркушів 5 – відводилось на переклади, 7 – для статей та інших публікацій. Окрім профільних богословських розвідок, на сторінках «Трудів КДА» вміщувались матеріали, присвячені лінгвістичній, краєзнавчій проблематиці, історії Церкви, археології тощо [2; 6].

Після Першої світової війни у підрадянській Україні на тривалий період була призупинена діяльність Київської духовної академії, а разом і припинено випуск «Трудів КДА». Водночас у Галичині учасники новозаснованого у 1922 р. Українського богословського наукового товариства ініціювали наукові богословські студії та налагодили випуск власного наукового журналу–тримісячника п. н. «Богословія» у 1923 р., що фактично було єдиним на той час фаховим українським богословським виданням, а за оцінкою деяких сучасних дослідників – чи не єдиним українським науковим журналом, що виходив на західноукраїнських теренах [26, с. 115]. Однак твердження про відсутність наукових часописів у міжвоєнній Галичині не є точними. Загалом, випуск українських наукових періодичних та продовжуваних видань розпочинається з проєктів Наукового товариства імені Шевченка, зокрема з видань «Часопись Правнича» (Львів, 1889–1912), «Записки Наукового То-

вариства імени Шевченка» (Львів, засноване у 1892 р.), «Збірник секції Математично-природописно-лікарської» (Львів, засноване у 1897 р.), «Літературно-Науковий Вістник» (Львів, 1898–1932) [16, с. 60].

Наукові видання міжвоєнної доби порівняно з переважаючими кількісно газетами та журналами громадсько-політичного (266), культурологічного (182), фахового (109), універсального (79) спрямувань складали незначну за кількістю, зате фундаментальну тематичну групу періодики. Загалом упродовж 1919–1939 рр. в Галичині засновано дев'ять наукових видань, включно з п'ятьма назвами відновлених видань з попередніх років [36, с. 157, 171]. Серед новозаснованих наукових видань був, зокрема, часопис «Богословія». Вважаємо, що до цього переліку потрібно також включити «Записки ЧСВВ». Отже, у період міжвоєнннн започатковано 10 видавничих проєктів наукових часописів.

Заснування української богословської наукової періодики відбулось унаслідок становлення теологічних студій на теренах Галичини у період повоєнного матеріального та морального виснаження, здобуття та втрати української державності на тлі пожвавлення суспільно-політичних рухів. Ще наприкінці ХІХ ст. у межах Галицької митрополії сформувався осередок, який умовно можна охарактеризувати як богословську школу, до якого входили фахівці з питань історії Церкви, пасторального богослов'я, біблеїстики, а саме: отці Ю. Пелеш, К. Сарницький, С. Сембратович, Й. Сембратович, О. Бачинський, І. Бартошевський, Т. Мишковський, А. Радкевич та ін. [27, с. 12].

Формуванню галицької школи богослов'я передував фактично сторічний розвиток духовної освіти греко-католицького духовенства, що також співпало в часі із реформуванням системи теології католицької Церкви. Зокрема, починаючи з ХVІІІ ст. теологія відходить від методів схоластики та збагачується новими підходами, систематизуючи богословські знання, що підготувало фундамент для подальшого становлення догматичного та пасторального богослов'я. Серед нових завдань богословської науки була полеміка з раціоналізмом, що спонукало знову звернутись до схоластичних студій та патристичної традиції, водночас відбувся перехід від спекулятивної теології до позитивної. Новими розвідками доповнився

корпус екзегетики та історії Церкви, ініціюються томістичні студії. Починається боротьба духовного проводу Католицької церкви із проявами модернізму в західній теології [27, с. 11]. Під цим поняттям мались на увазі інтелектуальні світоглядні тенденції серед нового покоління богословів та священнослужителів, сутність яких полягала в поєднанні теології з надбаннями світської гуманітарної системи знань.

Допоки в південно-західній Галичині вишколювалось покоління богословів, що навчались у духовних освітніх центрах Риму, Інсбруку, Відня, Фрайбургу, та визрівали умови для виникнення професійної наукової спільноти і заснування фахового наукового богословського періодичного видання, теологічна проблематика висвітлювалась на сторінках релігійних часописів, призначених для священнослужителів, зокрема: «Сіонь Рускій» (Львів, 1871–1880, 1883–1885) та «Галицький Сіонь» (Львів, 1880–1882), «Душпастирь» (Львів, 1887–1898); у виданнях, засобом яких їхні видавці намагались втілити концепцію богословського часопису, присвячених різним аспектам догматики, літургії, канонічного права та християнської етики, а саме: часопис «Богословській Альманахъ» (Станиславів, 1887) та «Богословській Вѣстникъ» (Львів, 1900–1903). Останній у 1903 р. виходив накладом «Товариства Св. апостола Павла» – організації, що була заснована 1891 р. у Львові з метою зміцнення релігійності галицької греко-католицької громади та організації реколекцій для душпастирів.

Значна кількість богословських питань висвітлювались на сторінках багаторічника «Нива» (Львів, 1904–1914, 1916–1918, 1920–1939), що, як і «Богословській Вѣстникъ», був друкованим органом «Товариства Св. апостола Павла», а згодом перейшов у власність Богословського наукового товариства. Журнал «Товариства катехитів», що виходив як додаток до «Ниви» п. н. «Катехитичний Місячник» (Львів, 1911), заснований як інструмент відновлення катехизації освітніх центрів Галичини.

Ідея заснування саме наукового богословського журналу виникла в науковому осередку Львівської духовної семінарії, в стінах якої уже видавався раніше кварталник теологічного змісту «Католицький Вєхід» (Львів, 1904–1907) з ініціативи її семінаристів та за підтримки ректора семінарії єпископа Йосифа Боцяна, який також

був засновником «Просвітнього Кружка Українських Богословів». Матеріальні зобов'язання щодо друку взяло на себе Товариство «Власна поміч богословів» [22]. Це, зокрема, демонструє позитивну динаміку єднання галицьких богословів різних поколінь для ефективної роботи на професійній ниві та важливу роль освітньої наукової інституції у цьому процесі.

29–30 вересня 1922 р. у Львові відбувся з'їзд професорів-богословів Львівської, Перемишльської та Станіславівської дієцезій, ініційований ректором Львівської духовної семінарії о. Т. Галущинським. Мета цього заходу полягала в організації наукового богословського товариства, уніфікації навчальних планів богословських студій в усіх трьох єпархіях, заснуванні богословського часопису. Задля виконання поставлених завдань було сформовано окремі комісії – статутну, педагогічну та видавничу. До складу останньої ввійшли, зокрема, отці Гавриїл Костельник, Ярослав Левицький, Іван Лятишевський, Йосип Маркевич, Йосиф Сліпий, Іван Бучко. Згідно з резолюцією першої комісії, засновано Богословське наукове товариство (далі – БНТ) у Львові на правах юридичної особи під патронатом св. Григорія Богослова з метою плідної роботи на науковій ниві, для того, щоб у майбутньому, з дозволу Апостольського престолу, Товариство стало основою для заснування Богословської академії. Згідно зі статутом БНТ, його мета – «згуртувати в українським народі наукові богословські сили; плекати богословську науку; дбати про висше богословське формування Духовенства» [5].

Для здійснення цих завдань планувалось розпочати наукові студії в усіх сферах богословської науки, видавати богословські праці, організувати з'їзди, конференції, дискусії, проводити науково-богословські семінари, налагоджувати та підтримувати зв'язки з українськими та іноземними академіями і науковими товариствами, утримувати архіви, бібліотеку та читальні зали, друкарні, книгарні, літографії тощо. Праці Товариство видавало українською мовою, а коли була потреба – будь-якою іншою, за умови реферування змісту українською. Діяльність інституції поширювалась «на державу польську» [5]. Згідно з резолюцією видавничої комісії, до редакції богословського часопису мали ввійти: І. Бучко, Я. Левицький, Й. Сліпий.

Освітня комісія подала узгоджений єдиний навчальний план для усіх семінарій трьох єпархій, який включав предмети: біблійна

історія Старого Заповіту, біблійна археологія, екзегетика, герменевтика, екзегетика Нового Заповіту, історія Церкви, патрологія, основна та спеціальна догматика, моральне богослов'я, церковне право, гомілетика, педагогіка, катехитика, пасторальне богослов'я, вища екзегетика Старого та Нового Заповітів, східні мови, аскетика, соціологія, церковнослов'янська мова, літургіка, обряди, спів. Догматика та моральна теологія повинні були викладатись латиною, інші предмети – українською, в окремих випадках латина також вживалась у філософії та церковному праві [17].

На конституюючих зборах Богословського наукового товариства, що відбулись 16 грудня 1923 р., о. Й. Сліпий, який обіймав посаду редактора журналу «Богословія», зачитав звіт, де охарактеризував непрості історичні обставини, в яких розпочинали свою роботу Товариство та редакція його друкованого органу, а також окреслив поточні стратегічні завдання, серед яких, зокрема, «справи, які самі собою вимагають научної праці і оцінки, які понехані або злегковажені грозять небажаними наслідками. Так пр. актуальним є тепер питання церковної автокефалії, яка являється поважнішим ворогом чим саме православіє; даються чути голоси за введенням народної мови в богослуження; творяться явно ворожі організації; розвивають свою акцію штундисти, методисти і т. п.; вирішуються пекучі і тонкі справи відносин церкви до держави і т. д.» [35].

Завдання, яке ставила перед собою редакція, розкрито в інавгураційній статті першого випуску часопису «Богословія», і полягало воно у публікації наукових статей та рефератів, присвячених проблематиці догматики, апологетики, філософії, біблеїстики, історії Церкви, канонічного права, церковної археології та малярства тощо. Це, зокрема, чітко відповідало тому переліку дисциплін, що були затверджені в освітніх планах семінарій усіх трьох єпархій Галицької митрополії. Щодо політики формування змісту випусків, то зазначалося, що особлива увага буде приділятися богословській традиції Східної церкви. Водночас важливою для видавців була підтримка зв'язку із західною школою теології, задля чого у журналі планувалось уміщувати наукові статті латиною [8].

Провід БНТ ретельно стежив за роботою своєї організації. Звіти про діяльність Товариства регулярно виголошувались під час

загальних зборів. Зокрема, 10 травня 1926 р. у звіті, зачитаному його головою Т. Галущинським, відзначалась позитивна динаміка роботи Товариства, а його друкований орган – науковий часопис «Богословія» – «осягнув великий поступ так що до змісту як і до форми і здобуває собі щораз більше призначення між своїми і чужими» [13]. Однак у Товариства були проблеми матеріального плану, спричинені несвоєчасною проплатою передплатниками коштів за випуски журналу, задля підтримки «Богословія» та збірника праць БНТ доводилося щоразу звертатись за допомогою до меценатів [26].

Схильність проводу БНТ роздільно оцінювати наукову та фінансову сторони діяльності Товариства зберігалась упродовж усієї другої половини 20-х рр. ХХ ст. У звіті, виголошеному на одному із зборів БНТ у 1928 р., зазначалось: попри те, що результативність наукової роботи цілком на належному рівні, «фінансовий бік діяльності не такий ясний і відрадний», оскільки увесь минулий 1927 р. Товариство зазнавало фінансових проблем, опираючись лише на членські внески, передплати «Богословія» та спорадичні пожертви окремих членів і прихильників БНТ [14].

Керівництво БНТ регулярно вживало різні заходи для покращення матеріального становища організації. Зокрема, залучались нові члени до Товариства через деканів із середовища священників, які служили на галицьких парафіях, проводилась робота із популяризації діяльності БНТ серед мирян – членів Товариства «Просвіта» тощо. При кожній новій загрозі припинення існування «Богословія», які були пов'язані зі спадом передплатної активності читачів унаслідок економічної кризи в Польській Республіці у 1930-х рр., фінансову допомогу редакції надавав митрополит Андрей Шептицький, який і до того підтримував вихід журналу впродовж усього періоду його існування [26, с. 112].

Щодо описаної дихотомії наукового та фінансового аспектів функціонування журналу і Товариства загалом, то 1929 р. голова БНТ та редактор «Богословія» о. Й. Сліпий вказував на видавничі успіхи і розвиток журналу: «БНТ-во розвивало свою наукову діяльність не тільки у своєму нутрі, але також мало широкі зв'язки з іншими українськими й чужими науковими установами та журналами. Завдяки тому престиж Т-ва за границею помітно зріс, хоч

рівночасно між своїми йому доводилось поборювати цілий ряд труднощів і упереджень» [46].

Попри те, що видання, як зазначав редактор, найповніше виражало напрям дослідницької роботи БНТ, на сторінках «Богословія» вміщувалися праці не лише його членів. Авторами публікацій видання були: о. А. Ішак, А. Ландграф, А. Лукевич, о. А. Оганкевич, о. А. Солодух, Б. Кудрик, о. В. Баран, о. В. Василик, В. Дубрак, В. Залозецький, В. Кучабський, о. В. Лаба, В. Лев, В. Левицький, о. В. Лициняк, о. В. Максимець, о. В. Маланчук, о. В. Масцюх, о. В. Матвієйко, В. Пещанський, В. Радзикевич, о. В. Садовський, В. Січинський, В. Слободян, В. Стебельський, о. В. Толочко, В. Фуркевич, В. Щурат, о. Г. Костельник, о. Д. Головецький, о. Д. Дорожинський, Д. Дорошенко, о. Дж. Шрайверс, о. Й. Боцян, о. Й. Каянюк, о. Й. Скрутень, о. Й. Сліпий, о. І. Баган, о. І. Бучко, І. Гриньох, І. Задорожний, о. І. Лятишевський, о. І. Рудович, І. Свенціцький, о. І. Фіголь, о. І. Цегельський, І. Чорняк, І. Шептиковський, К. Королевський, К. Студинський, К. Чехович, о. К. Шептицький, о. Л. Глинка, о. Л. Лужницький, Л. Жіле, Л. Куленій, о. Л. Куницький, о. М. Горникевич, М. Возняк, М. Вороний, о. М. Конрад, М. Прийма, М. Руснак, М. Чубатий, М. Шмаус, Н. Баумгартен, Н. Королева, о. О. Горчинський, о. О. Кобра, О. Кравчук, о. О. Стасюк, П. Савчук, о. П. Мартинюк, о. П. Теодорович, о. П. Хомин, Р. Ковшевич, С. Ерделлі, о. С. Кархут, о. С. Рудь, о. С. Сампара, С. Смачило, о. Т. Галущинський, Т. Сахман, Ф. Бос, о. Ю. Дзерович, о. Ю. Гірняк, Ю. Кміт, Я. Біленький, Я. Гординський, о. Я. Левицький, Я. Малевич, Я. Пастернак, Я. Тихий та ін.

Ідейно-концептуальна основа «Богословія» детально розкривається у редакційній статті, присвяченій десятій річниці існування журналу, у ній же дається оцінка самого проекту. Зазначалося, що часопис став важливим чинником для розвитку греко-католицької богословської науки, яка в повоєнні роки потребувала суттєвого оновлення, а також здобув визнання за кордоном серед колег-науковців, що працюють на ниві теології та в галузях світської науки.

У цій статті, автором якої був, ймовірно, о. Й. Сліпий, описувався спектр проблем, що постали перед християнським католицьким Заходом, а саме: стрімка секуляризація суспільства, становлення «арелігійної науки, яка, замість піднімати в гору, затемню-

вала й забурювала людський ум та несла розклад і декаденцію в маси» [33]. Задля того, щоб вберегти мирян від згубних впливів, необхідно було відродити християнські богословські студії, здобутки яких через духівництво оберігатимуть від духовного занепаду увесь загал мирян.

Проблеми ж християнського Сходу, який звернув на себе увагу Ватикану, були такими: православна Церква – розбита та роз'єднана на низку національних самоуправних конфронтуючих між собою спільнот, які хиляться в сторону протестантизму, релігійного модернізму, а також атеїстичні погляди, які поширювались з різних політичних таборів. В Україні ж Церкві загрожували, з одного боку, радянська атеїстична пропаганда, арелігійна наука, яка підривала основи віри та авторитет Церкви, а з іншого – тенденції протестантизації, націоналізації та модернізації в межах уже християнських спільнот.

Щоби вийти з цієї кризової ситуації, необхідне єднання Церков східного обряду поміж собою та з Апостольським престолом. У цьому унійному процесі теологія та історія Східної церкви мають зайняти провідну роль. Оскільки, на думку о. Й. Сліпого, Українська греко-католицька церква, пов'язана «з усім християнським Сходом тисячами ниток культурної, релігійної, ідеологічної, звичаєвої й т. п. традиції... близьким кровним спорідненням з найбільшими народами незєднаного Сходу», а також у повноті зберегла східну християнську обрядовість, «нашим обов'язком було звернути як найбільшу увагу на відродження у нас католицької науки, на створення української католицької богословської науки зі спеціальним узглядненням богословських питань, зв'язаних зі Сходом», оскільки «може ми найліпше й найбільше можемо розуміти незєдинений християнський світ, передусім незєдинену православну Україну і взагалі східню Слов'янщину» [33].

Отже, необхідно було розпочати працю задля об'єднання християн східного обряду та наближення їх до католицької Церкви, закласти фундамент для новітнього богословського наукового відродження української Церкви в Галичині, започаткувати католицькі наукові осередки, заснувати друковані органи задля проведення спеціальних східних богословських студій та поширення дослідницьких здобутків.

Акцент редакції на вивченні богослов'я, доктрини, обряду, культури східного християнства та прагнення долучитись до руху зближення Церков східного й західного обрядів є зрозумілим на тлі кроків, які здійснював Апостольський престол на початку ХХ ст. назустріч Церквам східного християнства, що, зокрема, проявилось у заснуванні Папою Бенедиктом XV у 1917 р. Конгрегації Східних Церков та пов'язаного з нею Папського східного інституту в Римі. Позицію щодо цих ініціатив Понтифік окреслив у своїх рескриптах (*motu proprio*): «*Dei Providentis, De Sacra Congregatione Pro Ecclesia Orientali*» [«Боже провидіння: Священна Конгрегація для Східної церкви»] від травня 1917 р. та «*Dei Providentis, De Instituto Pontificio Studiis Rerum Orientalium Provehendis*» [«Боже провидіння: Папський інститут сприяння сходознавству»] від жовтня цього ж року.

У першому із наведених документі подається склад, мета Конгрегації, яка уповноважена відповідати за зв'язки та єдність Східних католицьких церков із Апостольським престолом, сприяти їхньому поступу, збереженню обрядової та канонічної спадщини [49]. У другому з наведених рескриптів йшлося про місію Інституту та освітню програму, яка складалась зі східного богослов'я, з усіма дотичними дисциплінами, серед яких – патрологія, історія, теологія, канонічне право усіх Східних церков, їхньої літургії, історії духовного та політичного життя Візантії, а також історії, мови та культури народів, які сповідують східнохристиянський обряд [48].

Окрема віха в історії розвитку Ватиканом східнохристиянських студій початку ХХ ст. – це енцикліка Папи Пія XI «*Rerum Orientalium*» від 8 вересня 1928 р., на яку в редакційній статті також посилається о. Й. Сліпий. У документі, зокрема, окреслено основні події з історії взаємин Апостольського престолу з християнським Сходом, вивчення його обряду та культури. Частина енцикліки присвячена історії діяльності Папського східного інституту, оглядались подальші перспективи розвитку та цінність вивчення східної християнської традиції як для Ватикану, так і для самих народів, які сповідують східний обряд задля досягнення унії між християнами західної та східної традиції, конкретизувалися напрями діяльності Інституту щодо вивчення історії та сучасності східних народів, культура яких, загалом, залишалась незнайомою жителям Заходу. Через вивчення документів та пам'яток дослідники Інсти-

туту повинні були висвітлювати релігійну історію Сходу, зокрема через вивчення взаємин духівництва Східних церков із Ватиканом, проведення компаративних розвідок учень щодо таїнств, доктрин Східної та Західної церков та ін. [51].

Далі у статті о. Й. Сліпий коротко характеризує десятиліття існування журналу «Богословія», в якому найповніше відображена наукова праця учасників Богословського наукового товариства, а також окреслює напрями богословської науки, що були пріоритетними для редакції. Найбільше уваги у виданні приділялось догматиці, історії цього напрямку богословської науки, специфіці католицької та ортодоксальної догматики, історії богослов'я, становленню східного богослов'я, взаємовпливам та зв'язкам із західною католицькою теологією. Поряд із догматикою вагоме місце у своєму виданні редакція надавала працям з логіки, метафізики, історії філософії загалом та в Україні, підкреслювалась важливість досліджень томістичної філософії «з огляду на її велике історичне значіння для України» [33].

Черговий за важливістю тематичний блок матеріалів журналу – це статті, присвячені канонічному праву, зокрема темі кодифікації східнокатолицького права, історії східного канонічного права, історії українського канонічного права, історії новітнього російського католицького канонічного права. Важливими для висвітлення у виданні були історія Церкви, процес формування взаємин Апостольського престолу з Київським князівством, історія Унії на теренах України.

Наступна категорія матеріалів – це статті, присвячені східній літургії, аскетиці, біблеїстиці, церковному малярству. Характерно, що редакція «Богословія» також приділяла значну увагу проблематиці світських наук, пов'язаних так чи інакше з теологією, а саме: питанням філософії, історії світової та місцевої археології, культурології, педагогіки, на сторінках журналу розглядались питання з галузі фізики, космології, антропології тощо.

За сімнадцятирічну історію видання структура часопису фактично не змінювалась і зазвичай складалась із рубрик:

1) блок наукових статей (від двох і більше в межах окремого числа) – типова наукова стаття видання цього розділу містила: назву українською мовою та латиною, прізвище автора цими ж мова-

ми, латиномовні анотації або тезовий виклад питань, що розкривались у дослідженні [20]. Наприкінці іншомовних публікацій вміщувалися реферований виклад їхнього змісту, назва статті та прізвище автора українською мовою здебільшого не дублювались. Посилання на джерела подавались у позатекстових примітках.

Іншомовні статті вміщувалися на сторінках журналу з метою сприяння комунікації із західними дослідниками-богословами. Окрім латини (приблизно 18% від загальної кількості опублікованих наукових статей за весь час існування «Богословія»), на сторінках журналу також публікувались оригінальні дослідження німецькою (3%) та французькою (3%) мовами. Решту (77%) – україномовні наукові статті. В одному річнику часопису в середньому публікувалось 9 статей. Винятки становлять: книга 1/2 тому IV за 1926 р., присвячена 25-й річниці перебування на Галицькому митрополичому престолі о. Андрія Шептицького, в якій вміщено життєпис митрополита; книга 2/2 тому V за 1927 р., присвячена пам'яті єпископа Української греко-католицької церкви, єпископа Луцького та Острозького о. Йосифа Боцяна.

2) «Огляди й оцінки» – публікувались рецензії на наукові праці, що виходили українською та іншими мовами, проблематика яких збігалась із вже окресленими нами основними тематичними напрямками «Богословія». За весь час виходу журналу у кількісному співвідношенні переважали матеріали саме цієї рубрики (*табл. 1*).

3) «Вибрані питання» – тут вміщувалися невеликі за обсягом розвідки без типового для наукової статті апарату, присвячені окремим аспектам богословських та загальнонаукових дисциплін.

4) «Всячина – Хроніка» – подавались матеріали про актуальні події з життя богословських наукових інституцій, спільнот, Церкви загалом, зокрема замітки про новини церковного освітнього і наукового життя в Галичині та за її межами, про діяльність духовних навчальних закладів, повідомлялося про різноманітні з'їзди та конференції, заснування місцевих релігійних друкованих органів.

5) «Богословське Наукове Товариство» – вміщувалися звіти, протоколи засідань та інші повідомлення, що інформували про діяльність БНТ.

6) «Книжки й часописи» – бібліографічні списки праць та часописів теологічного і загальнонаукового спрямування.

Таблиця 1

Кількісне співвідношення публікацій окремих рубрик
річників журналу «Богословія»

Рік, том	Рубрики		
	Наукові статті	«Огляди й оцінки»	«Вибрані питання»
1923, т.1	19%	59%	22%
1924, т.2	14%	62%	24%
1925, т.3	15%	75%	10%
1926, т.4	44%	33%	23%
1927, т.5	20%	70%	10%
1928, т.6	13%	82%	5%
1929, т.7	22%	65%	13%
1930, т.8	26%	70%	4%
1931, т.9	16%	68%	16%
1932, т.10	23%	72%	5%
1933, т. 11	17%	64%	19%
1934, т. 12	15%	55%	30%
1935, т. 13	18%	64%	18%
1936, т. 14	15%	77%	8%
1937, т. 15	25%	61%	14%
1938, т. 16	24%	42%	34%
1939, т. 17	39%	44%	17%

За весь час виходу журналу публікації блоку наукових статей та рубрик «Вибрані питання» й частково «Всячина – Хроніка», присвячені догматиці, становили приблизно 15% від загальної кількості публікацій (не враховуючи рецензій, звітів діяльності БНТ, хронікальних заміток та бібліографії), канонічному праву – 21%, історії Східної та Західної церков – 24%, філософії та схоластиці – 11%, літургії, християнській культурі – 24%, матеріали, в яких розглядалися питання історії, археології, фізики тощо, – 5%.

Обсяг одного випуску становив шість друкованих аркушів (згодом, у середині 1920-х рр., зменшено до п'яти аркушів), здвоєні книги, відповідно, були масивніші [26, с. 112]. Разом було видано двадцять томів журналу, сформовані із 45 книг. За всю історію

видання редакція чітко дотримувалась задекларованої щотримісячної періодичності (табл. 2). Винятком є 1939 р., коли вийшла тільки одна книга XVII тому. Після вступу радянських військ до Львова «знищено в друкарні “Бібльос” вже викінчену 2/3 книжку “Богословії”...» (ймовірно, йдеться про здвоєні номери). У 1943 р. було видано книгу 2/4 тому XVII/XX «як доповнення річників “Богословії” з 1939–1940, 1941 і 1942 рр.» [18].

Таблиця 2

Порічна кількість випусків журналу «Богословія»

Рік, том	Книги			
	1	2	3/4	—
1923, т. 1	1	2	3/4	—
1924, т. 2	1	2/3	4	—
1925, т. 3	1/2	3	4	—
1926, т. 4	1/2	3	4	—
1927, т. 5	1	2/3	4	—
1928, т. 6	1/2	3	4	—
1929, т. 7	1	2	3	4
1930, т. 8	1	2	3/4	—
1931, т. 9	1/2	3	4	—
1932, т. 10	1	2	3	4
1933, т. 11	1	2/3	4	—
1934, т. 12	1	2/3	4	—
1935, т. 13	1	2/3	4	—
1936, т. 14	1	2/3	4	—
1937, т. 15	1	2/3	4	—
1938, т. 16	1	2/3	4	—
1939, т. 17	1	—	—	—
1943, т. 17/20	—	2/4	—	—

Серед матеріалів рубрики «Всячина – Хроніка», у кн. 1/2 т. 3 за 1925 р., вміщено замітку, присвячену започаткуванню наукового богословського видання «Записки ЧСВВ». У публікації зазначалося: «Поява “Богословії” не тільки розпочала підупавшу в нас за час війни богословську працю, але й причинюється до оживлення теологічного наукового руху, чого доказом є новий часопис [«Запис-

ки ЧСВВ»]. ... сподіваємося, що вони винесуть на денне світло не один цікавий матеріал з васил. архівів і влекнуть працю над дослідженнями історії нашої Церкви» [15]. Примітно, що редактор «Записок ЧСВВ» о. Іван Йосафат Скрутень вважав, що некоректно асоціювати заснування свого видання із журналом «Богословія».

Хоча «Записки ЧСВВ» розпочали своє існування у 1924 р., концепція цього видання почала формуватись ще на початку першого десятиліття ХХ ст., коли під егідою протоігумена Чину о. Платоніда Філяса проводилась масштабна робота зі систематизації чернечого архіву та бібліотеки, яка розпочалася ще у 1904 р. тільки-но висвяченим бібліотекарем Крехівського монастиря о. Аристархом Крижановським [11]. Майбутній редактор видання о. Іван Йосафат Скрутень (24.02.1894 – 12.10.1951) після гімназії навчався у Відні та Римі, здобуваючи богословську освіту. У 1918 р. отримав священничий сан. Від 1927 р. він – дійсний член Богословського наукового товариства, у 1929 р. стає професором Львівської греко-католицької богословської академії, а від 1930 р. – членом Наукового товариства імені Шевченка [24]. Окрім активної наукової та викладацької діяльності, о. Й. Скрутень був автором та співредактором часописів «Поступ», «Нива», також брав активну участь у науковій та організаційній роботі Богословського наукового товариства. На початку 20-х рр. ХХ ст. досліджував історичні архіви у Львові, а також у різних містах Галичини, Волині, Холмщини, сучасних Польщі й Білорусі та описував документи, які стосувались отців василіян [7].

Уже у міжвоєнні роки, під час засідання капітули Чину 29 квітня 1920 р., о. П. Філяс висловився з приводу необхідності публікації накопиченого архіву інтелектуального спадку василіян [7, с. 6]. Ця ініціатива знайшла своє втілення лише у 1924 р., після того, як протоігумен Василянського чину о. Анастасій Калиш схвалив проєкт майбутнього видання п. н. «Записки Чина Св. Василія Великого» [52].

Щодо мети «Записок ЧСВВ» о. Й. Скрутень зазначав, що немає жодної україномовної монографії чи навіть статті про історію та суспільну місію Чину, окрім низки праць, написаних іншими мовами та виданими закордоном. Однак «Записки ЧСВВ» не призначались для висвітлення історії Чину та його ролі в історії духовної

культури українського народу, місія видання – зібрати джерельну базу для подальших досліджень, а отже, метою «“Записок Чина св. Василя Великого” є видавати друком те, що зберігається по василіянських бібліотеках і архівах і може колись дати корисну прислугу в праці будучих істориків», а саме «всьому, що представляє і характеризує діяльність Чина і монахів, як пр. місії, школи, навчання, душпастирська, наукова й письменницька праця монахів, взаємини з чужими, співжиттє з духовенством світським, із церковною ерархією, з пануючою владою і т. п.» [34, с. 9].

Серед пріоритетних матеріалів, призначених для публікації, називались: передруки рукописів ченців та інші документи, дотичні до василіянської тематики, булли та декрети Апостольського престолу, тексти грамот, перелік історичних та діючих капітул, переліки монахів, хроніка життя провінцій та монастирів, листи, нотатки тощо. Окрім того, планувалось публікувати наукові розвідки релігійної та літературної тематики, богословські статті, тексти проповідей, твори художньої літератури, зокрема світських письменників, рецензії, огляди всього, «що появиться друком про Чин і має для його історії чи завдань об’єктивну вартість» [34, с. 9].

Провід ЧСВВ загалом через часопис «Записки ЧСВВ» намагався «не лише зберегти свої довголітні зв’язки з науковими колами своїх і чужих громадян, але передусім... їх ще більше закріпити». Планувалося також вміщувати матеріали, присвячені «минувшини і теперішности» Чину, що, на думку редактора, зробить «орган не так собі звичайним збірником, як власне в правдивім сього слова значінню – “Записками”» [34, с. 8].

Увесь матеріал «Записок ЧСВВ» систематизовано таким чином: у розділі «Статті» вміщувались оригінальні розвідки. У рубриці «Матеріяли» друкувались власне матеріали до історії Чину, у «Miscellanea» – хроніка актуальних подій. Рубрики «Бібліографія» та «Огляд надісланих книг» містили описи важливої в контексті проблематики «Записок ЧСВВ» літератури та рецензії.

Від початку заснування часопису о. Й. Скрутенєв доволі уважно ставився до формування та підтримки іміджу видання. Він вів активну кореспонденцію з авторами, критиками, рецензентами, читачами. Свою прихильність до «Записок ЧСВВ» у приватному листуванні з редактором висловлювали духовні особи та світські

діячі науки й культури. Зокрема, Василь Щурат, апостольський екзарх Канади о. Василь (Ладика), з Праги писав богослов, історик, діяч екуменічного руху протоієрей Георгій Флоровський та ін. [42; 44; 45]. Письменниця Дарія Віконська (Іванна-Кароліна Федорович-Малицька) у листі до о. Скрутения за 26 жовтня 1931 р. вказувала на «високий науковий та літературний рівень» «Записок ЧСВВ», зазначаючи, що видання «може стати в ряди з найбільш вибагливим науковим видавництвом Західної Європи» [43]. Громадянський діяч, публіцист, редактор газети «Нова Зоря» Осип Назарук у листі за 26 серпня 1934 р. висловився, що «при нашій убожестві на культурнім полі очікую того видання все з дійсним зацікавленням і бажанням побачити і перечитати його як найскорше» [41].

На сторінках тому 2 за 1926 р. вміщено схвальні відгуки про видання, які надходили до редакції, у листах від духовних осіб, ієрархів та світських науковців, також подано назви закордонних періодичних видань, на шпальтах яких друкувались огляди публікацій «Записок ЧСВВ». Із приватних повідомлень подано, зокрема, листи Папи Пія XI, Апостольського нунція в Польщі Лоренцо Лавурі, митрополита Андрея Шептицького, єпископа Перемишльської єпархії УГКЦ о. Йосафата Коциловського, єпископа Філадельфійського Константина Богачевського, єпископа Канадійського Никити Будки, єпископа Мукачівського Петра Гебея, єпископа Крижевацького Діонісія Няраді.

Схвальні повідомлення надходили також від культуролога, історика та літературознавця Владислава Толочка, мовознавця, лінгвіста Макса Фасмера, славіста Антуана Мартеля, журналіста, публіциста Ілька Борщака, філолога, візантолога Августа Гайзенберга, лінгвіста, славіста Еріха Бернекера, письменниці Маргарет Хоувіт та ін.

Щодо відгуків на сторінках української преси, то ситуація була доволі неоднозначною. Низка видань ігнорували появу релігійного, хоча і наукового друкованого видання або ж інформували про нього у край неефективній для популяризації часопису формі. Це, зокрема, стосувалося львівської газети «Діло».

Однак були і ті україномовні видання, що позитивно відгукувались про «Записки ЧСВВ», серед яких – «Стара Україна», «Українська Рада», «Богословія», «Душпастиря», «Нива», «Літератур-

но-Науковий Вісник», «Український Голос», «Україна», а також філадельфійські «Епархіяльні Вісти», джерсійська «Свобода», а також польськомовні видання, що виходили у Львові: «Gazeta Kościelna», «Przewodnik Bibliograficzny», «Kwartalnik Historyczny».

Далі о. Скрутень подає обширний перелік назв закордонних видань іншими мовами за 1925–1926 рр., у випусках яких міститься згадка про «Записки ЧСВВ». Серед них – «Allgemeine Rundschau» (Мюнхен, Німеччина), «Apoštolat sv. Cyrilla a Methodeje» (Оломоуць, Чехія), «Augsburger Postzeitung» (Аугсбург, Німеччина), «Bogoslovni Vestnik» (Любляна, Словенія), «Bogoslovska Smotra», «Katolički List», «Obzor» (Загреб, Хорватія), «Przegląd Wileński», «Kwartalnik Teologiczny Wileński» (Вільнюс, Литва), «Ephemerides Liturgicae», «L'Europa Orientale», «Orientalia Christiana», «Stoudion», «Civillà Cattolica» (Рим, Італія), «Ephemerides Theologicae Lovanienses», «Les Questions Liturgiques et Paroissiales» (Левен, Бельгія), «Het Missiewerk» (Гертогенбос, Нідерланди), «Истина» (Софія, Болгарія), «Kielecki Przegląd Diecezjalny» (Кельці, Польща), «Przegląd Powszechny» (Краків, Польща), «Revue d'és Études Slaves» (Париж, Франція), «Roczniki Katolickie» (Познань, Польща), «Theologische Revue» (Мюнстер, Німеччина), «Zeitschrift für slavische Philologie» (Гайдельберг, Німеччина) [52, с. 154–155].

Починаючи з 1926 р., попри те, що у «Записках ЧСВВ» продовжувались уміщуватись матеріали, присвячені історії Чину василіян, його монастирів, життєписам окремих визначних отців ордену та їхній інтелектуальній праці, щораз більше публікувалися статті загальноцерковної проблематики, краєзнавчі, історичні, культурологічні розвідки, рецензії. Такі варіації були пов'язані зі значними труднощами, перш за все технічного та організаційного плану, які супроводжували о. Скрутеня при підготовці чергового випуску «Записок ЧСВВ», оскільки він ними займався фактично одноосібно. Щораз складніше йому давались опрацювання і систематизація василіянського архіву та набір рукописних творів, що також впливало на графік випусків «Записок ЧСВВ», які початково планувалось видавати чотири випуски на рік. Упродовж 1924–1928 рр. вийшло три томи по чотири випуски у кожному. Надалі періодичність виходу чергових випусків «Записок ЧСВВ» неодноразово змінювалась. У першому числі за 1931 р. редактор зазначав,

що надалі передбачається планове видання вип. 3/4 т. IV за 1931 р., повний комплект V тому за 1932 р. у чотирьох випусках та т. VI за 1933 р. Однак, попри таку декларацію, історія журналу розвивалась в іншому руслі.

Перипетії, які супроводжували редакційно-видавничий процес, детально змальовує о. Михайло Ваврик. Зокрема, дослідник зазначає, що у 1931 р. було видано лише зазначений вип. 1/2 т. IV, друк якого було відтерміновано через масштабну роботу над матеріалами до статті С. Томашівського «Вступ до історії Церкви», опублікованої уже після смерті автора. Випуск 1/2 т. VI із зазначенням 1933–1934–1935 рр. був виданий у 1936 р.

Серед проблем, які додалися, – переїзд у 1931 р. о. Скрутеня разом з усім своїм справочинством до Жовківського монастиря. Хоча ця подія мала позитивний ефект, оскільки у його попередньому львівському осідку бракувало місця для усієї документації та архівів, пов'язаних із «Записками ЧСВВ». Однак зміна розташування редакції ускладнила роботу із львівськими архівами та комунікацію із науковими осередками, зокрема членами Богословського наукового товариства, Богословської академії, Наукового товариства ім. Шевченка. У 1935 р. о. Й. Скрутень повернувся до Львова.

Серед відомих причин затримки випусків – збільшення обсягу видання, зокрема через розширення розділів із статтями та рецензіями, що змусило редактора інтенсивніше залучати авторів, зокрема: А. Годинка, Б. Крупницький, В. Гаджега, В. Заїкін, В. Залозецький, В. Січинський, Д. Дорошенко, Д. Оляничин, З. Кузеля, І. Крип'якевич, І. Лоський, І. Мірчук, І. Огієнко, М. Андрусак, М. Бажанський, М. Возняк, М. Думка, М. Кордуба, о. В. Василик, С. Томашівський, С. Федорів, Софія Іосафата Лихарева, Т. Коструба, Ю. Яворський, Я. Гординський. Процес листування з авторами, обговорення проблематики майбутніх публікацій та очікування матеріалів впливали на тривалість видавничого процесу щодо чергового випуску «Записок ЧСВВ».

Узимку 1937/1938 р. у друкарні Жовківського монастиря тривав ремонт, що також внесло свої корективи у графік випуску «Записок ЧСВВ». Станом на цей період очікувався друк вип. 3/4 т. 4 та вип. 3/4 т. 6, а також п'ятого тому за 1932 р., над яким разом з

о. Скрутенем також працював о. Роман Лукань, що з 1930 р. продовжив опрацювання василіянських архівів, розпочате о. Скрутенем у Добромільському, Лаврівському та Львівському монастирях [7, с. 14; 25].

У 1939 р. о. Й. Скрутень був змушений виїхати за кордон, однак він і надалі підтримував зв'язок з о. Р. Луканем, аж до передчасної смерті останнього у 1942 р. [25]. Уже у 1941 р. о. Р. Лукань відтворив п'ятий том «Записок ЧСВВ» із зазначенням «1932–1941», який планувалось видати ще у 1939 р. Історія «Записок ЧСВВ» загалом складається із двох періодів, перший із яких – це 1924–1939 рр. Другий розпочався в Римі 1949 р. і триває дотепер. Саме в «римський» період історії «Записок ЧСВВ» було видано т. V(XI), який містив матеріали, що мали ввійти до передвоєнних вип. 3/4 т. IV, т. V та вип. 3/4 т. VI [19].

Загалом за час першого періоду історії журналу кількість матеріалів (не враховуючи рецензій та бібліографії) василіянської тематики «Записок ЧСВВ» становили 43%, тоді як публікації з історії Християнської церкви та її вчення, української історії та культури тощо – 60%.

Особливості реалізації видавничих проектів тих років концептуально не відрізнялись від сьогодення і передбачали чітко сформульовану мету заснування, тематику, читацьке призначення, інакше вони не витримують конкуренції. Однак підтримка періодичності випуску своєї продукції – найскладніше завдання, яке поставало перед видавцями-українцями в умовах економічної кризи, що розгорталась у Польській Республіці, та правових обмежень, які накладала на українські культурні ініціативи польська адміністрація [36, с. 154–155].

Якщо цензура фактично не зачіпала аполітичні за своєю суттю наукові богословські видання, то економічний фактор суттєво вплинув на стан фінансів редакції «Богословія». Дотримуватись задекларованої періодичності та підтримувати рівень якості видання допомагали регулярні пожертви членів Богословського наукового товариства і допомога митрополита Андрея Шептицького. Підхід о. Скрутеня до роботи над випусками «Записок ЧСВВ», виданням яких він фактично займався одноосібно, був гнучким та ситуативним, що також впливало на періодичність видання та вносило корективи у початкову його мету.

Висновки

«Повернення» теології у вітчизняний науковий простір у час незалежності, по суті, означає її відбудову. Починаючи з 1990-х рр. у межах різних конфесій відбуваються формування академічного середовища, організація освітнього процесу та комунікація, налагодження випуску фахової періодики.

З'ясовано, що впродовж 1992–2014 рр. в Україні засновано 10 часописів богословського спрямування, з яких до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватись результати дисертаційних робіт на здобуття ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії» за профільною спеціальністю віднесено журнал «Труди Київської Духовної Академії», який є реновацією однойменного часопису, що видавався упродовж 1860–1917 рр. та який можна вважати першим науковим богословським журналом, що видавався на теренах України, незважаючи на те, що його концепція, зміст та періодичність неодноразово зазнавали змін, і який, як і Київська духовна академія, на тривалий час, від 1917 р., припинив своє функціонування.

Упродовж наступних майже двадцяти років українська наукова богословська періодика була представлена виданнями «Богословія» та «Записки Чина Св. Василя Великого». До моменту заснування цих журналів українська богословська думка в Галичині репрезентувалась на сторінках низки церковних друкованих органів, призначених для священнослужителів («Сіонь Рускій», «Галицький Сіонь», «Душпастьрь», «Нива»), а також видань, які були першими спробами втілити концепцію суто теологічного часопису («Богословській Альманахъ», «Богословский Вѣстник»), журналів, які видавались діячами та здобувачами духовної освіти («Катехитичний Місячник», «Католицкий Вхід»).

Журнал «Богословія» був заснований у 1923 р. як періодичний друкований орган Богословського наукового товариства, створеного у стінах Львівської духовної семінарії 1922 р. з метою об'єднання українських дослідників-богословів, сприяння вищій богословській духовній освіті, подальшого розвитку вітчизняної богословської науки. Організація мала статус юридичної особи.

Східноєвропейський соціокультурний контекст заснування БНТ, яким його змальовували очільники цієї організації, характе-

ризується роз'єднаністю та конфронтацією православних Церков, які тяжіли до націоналізації, протестантизації, модернізації, автокефалії. Кризу українського церковного життя загострювали атеїстичні погляди, що ширилися серед різних політичних таборів, які діяли на теренах Галичини, більшовицька антирелігійна пропаганда в підрадянській Україні, секуляризація вітчизняної наукової спільноти.

Вихід з цієї ситуації полягав у об'єднанні Східних церков та їхньому зближенні з Апостольським престолом, який на початку ХХ ст. також робив кроки назустріч Церквам східного обряду, зокрема ініціюючи наукове дослідження їхньої богословської традиції, історії та культури, що розглядалося як засіб підготовки підґрунтя для подальшого єкуменічного процесу. Агентом єднання Церков східного обряду, що діяли на українських теренах, повинна була стати Українська греко-католицька церква.

Саме принципи єкуменізму стали орієнтирами у формулюванні ідейно-концептуальних засад діяльності БНТ та журналу «Богословія» як його друкованого органу. Завдання часопису полягало у сприянні розвитку української греко-католицької богословської науки засобом публікації наукових статей та рефератів.

З'ясовано, що найбільше у виданні були представлені матеріали, присвячені історії Церкви, хронології взаємин Ватикану з Київським князівством, історії Унії на теренах України, а також дослідження традицій східної літургії, аскетички, церковного малярства. Близькими за кількісним співвідношенням були матеріали, присвячені канонічному праву, зокрема темі його кодифікації, історії канонічного права Східних церков. Наступними були статті, в яких розглядалися аспекти догматики, історія богослов'я, становлення східної богословської традиції, її зв'язки із католицькою теологією, життєписи та вчення схоластів. Найменші кількісно, але важливі в межах інтеграції теології та світської науки були: історичні розвідки, присвячені локальним та світовим подіям, зразкам української культури; статті та огляди з питань археології, педагогіки, логіки, фізики, космології. Для комунікації із західними дослідниками-богословами на сторінках видання вміщувалися статті, написані латиною, німецькою та французькою мовами. Кількісно

усе ж переважали статті українською мовою, які також доповнювались латиномовними рефератами.

Попри те, що часопис «Богословія» відображав дослідницьку роботу членів Богословського наукового товариства, у журналі також публікувалися праці колег з-за кордону та українських світських вчених. Усього нами зафіксовано понад 100 імен авторів видання.

Незважаючи на фінансові труднощі, з якими регулярно стикалась редакція журналу, видавці усе ж високо оцінювали ефективність свого видання та його значущість для вітчизняної богословської науки.

«Записки Чина Св. Василя Великого» розпочали своє існування на рік пізніше, ніж «Богословія», однак передумовою цього стали заходи зі систематизації василіянами власного архіву, які розпочалися ще на початку ХХ ст. Оскільки на той час не було жодної україномовної наукової праці, присвяченої історії та місії Чину, його провід ініціював заснування часопису, в якому б публікувались документи, що відображали життя та служіння Чину св. Василя Великого. Видавці «Богословія» підкреслювали значення «Записок ЧСВВ» саме у контексті досліджень історії Церкви через розкриття та публікацію на сторінках видання василіянських архівів (примітно, що саме церковно-історичній тематиці присвячено також більшість статей «Богословія»).

На сторінках «Записок ЧСВВ» публікувалися статті загальноцерковної проблематики, богословські статті, тексти проповідей, а також краєзнавчі, історичні, культурологічні наукові розвідки, твори художньої літератури, рецензії тощо. З'ясовано, що за досліджуваній міжвоєнний період матеріали «Записок ЧСВВ», які не стосувались безпосередньо «профільної» василіянської тематики, незначним чином, але усе ж кількісно переважали.

Тривалий та клопіткий процес підготовки рукописів з архіву Василян до публікацій (усіма видавничими питаннями співзасновник, укладач та редактор «Записок ЧСВВ» о. Іван Йосафат Скрутень займався, фактично, одноосібно), видавничо-друкарські колізії, збільшення обсягу розділів, зміни в тематиці, активне залучення авторів та рецензентів до роботи над черговими випусками «Записок ЧСВВ» — усе це впливало на регулярність виходу

журналу. Однак відхилення від початкової концепції можна вважати також і якісною зміною, оскільки урізноманітнення тематики статей стало одним із чинників зацікавлення часописом широкого кола дослідників, які спеціалізувались не тільки на релігійній тематиці.

Видання, зокрема, віднайшло прихильність священнослужителів Східної та Західної католицьких церков, українських та зарубіжних вчених-богословів, істориків, культурологів, літературознавців, лінгвістів, філологів, письменників, видавців, редакторів, публіцистів, громадських діячів. Схвальні відгуки про «Записки ЧСВВ» вміщувались на сторінках української преси, яка видавалась у Західній Україні та на Американському континенті, у польських виданнях, що виходили друком у Львові, а також на шпальтах близько 25 періодичних видань країн Західної та Східної Європи, серед яких були часописи світського та релігійного спрямування.

Особливість концепції, її варіювання та вимушена нерегулярність випусків «Записок ЧСВВ» є завадою при характеристиці цього видання за формальними ознаками як наукового. Акцентуємо, що було б також помилкою порівнювати досліджувані видання на предмет відповідності стандартам наукового журналу. Журнал «Богословія» як орган Богословського наукового товариства не був настільки вразливий перед негативними факторами, які могли завдати його регулярному випуску. Злагоженість видання «Богословія» була наслідком функціонування його редакції в системі БНТ. Натомість спорадичний характер функціонування «Записок ЧСВВ» був зумовлений перипетіями життя та особливістю праці його видавця та редактора о. Скрутеня.

Обидва часописи у свій спосіб були задіяні в реалізації великого екуменічного проекту через дослідження східнохристиянської традиції, але якщо це було прописано в інавгураційних редакційних матеріалах «Богословія», то приналежність «Записок ЧСВВ» до вивчення історії та культурного й інтелектуального спадку Східної церкви ми можемо констатувати, лише розкривши характер та динаміку змін у його змістовому наповненні.

Попри те, що нами зафіксовано лише дві назви часописів типологічної групи наукових богословських періодичних видань серед тих, що були засновані та видавались у Галичині в міжвоєнний

період, вважаємо, що в системі української та світової наукової й теологічної періодики видання «Богословія» й «Записки ЧСВВ» виконували свою важливу та унікальну роль, презентуючи тогочасні актуальні здобутки різноманітних галузей теологічної думки на вітчизняному та міжнародному рівні, транслювали інтелектуальний спадок богословської традиції східного християнства, сприяли комунікації між дослідниками, були інструментами розвитку богословської думки та обміну знань між теологією та іншими науковими дисциплінами.

1. Акредитація богослов'я як науки в Україні: нові перспективи і виклики (ПІСУ). Український Католицький Університет. URL: <https://ucu.edu.ua/en/news/akredytatsiya-bohoslovyu-yak-nauky-v-ukrajini-novi-perspektyvy-i-vyklyky-risu/>.
2. Берега В. В. Труди Київської духовної академії: історія і сучасність. URL: <http://kdais.kiev.ua/trudykda/>.
3. Бліхарський Р. Дилема зіткнень та шляхи єднання: антагонізм науки і релігії на сторінках часопису «Богословія» (Львів, 1923–1939 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2016. Вип. 6(24). С. 287–297.
4. Богословско-філософський журнал «Вера и разум». URL: <http://www.eparchia.kharkov.ua/statposts/112>.
5. «Богословське Наукове Товариство». Статути. *Богословія*. Львів, 1923. Т. I. Кн. 3/4. С. 340–346.
6. Бойко А. «Труди Київської Духовної Академії» (1997–2012 рр.) – традиції, новаторство, проблеми, типологія. *Українська періодика: історія і сучасність*: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 29–30 листоп. Львів, 2013. С. 199–204.
7. Ваврик М., о. До постановня першої серії «Записок» Чина св. Василя Великого (1924–1948). *Записки ЧСВВ*. Рим, 1974. Т. IX. Вип. 1/4. С. 1–18.
8. Від Редакції. *Богословія*. Львів, 1923. Т. I. Кн. 1. С. 1–2.
9. Волинський благовісник: щорічний богословсько-історичний науковий журнал Волинської православної богословської академії ПЦУ. URL: <http://vb.vpba.edu.ua/ua/general-information>.
10. Гаваньо І. Богословія. *Енциклопедія Сучасної України*: у 30 т. Київ, 2004. Т. 3. С. 149.
11. Грушевський М. Аристарх Крижановський. *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. 1905. Т. 68. Кн. 6. С. 8–9.

12. Добко Т. Завершено змагання за визнання богослов'я наукою. Український Католицький Університет. URL: <https://ucu.edu.ua/en/news/zaversheno-zmahannya-za-vuznannya-bohoslovya-naukoyu/>.
13. Загальні Збори Б.Н.Т. *Богословія*. 1926. Т. IV. Кн. 3. С. 323–325.
14. Загальні Збори Б.Н.Т. *Богословія*. 1928. Т. VI. Кн. 1/2, С. 118–119.
15. Записки Чина Св. Василя Великого. *Богословія*. 1925. Т. III. Кн. 1/2. С. 169.
16. Зелінська Н. В. Українська наукова періодика: погляд з перспективи і на перспективу. *Українська періодика: історія і сучасність*: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф. Львів, 2013. С. 56–64.
17. Зїзд професорів богословів всіх дієцезій галицької провінції і основане «Наукового Богословського Товариства». *Богословія*. 1923. Т. I. Кн. 1. С. 91–93.
18. Йосиф, архієп. По дволітній перерві. *Богословія*. 1943. Т. XVII–XX. Кн. 2/4. С. 91–93.
19. Капраль М. М., Ясь О. В. Записки Чина св. Василя Великого. *Енциклопедія Сучасної України*: у 30 т. Київ, 2010. Т. 10. С. 233.
20. Комариця М. Богословія. *Українські часописи Львова 1848–1939 рр.*: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т., 4 кн. Львів, 2003. Т. 3. Кн. 1: 1920–1928 рр. С. 296–304.
21. Комариця М. Записки Чина Св. Василя Великого. *Українські часописи Львова 1848–1939 рр.*: іст.-бібліогр. дослідж.: у 3 т., 4 кн. Львів, 2003. Т. 3. Кн. 1: 1920–1928 рр. С. 293–398.
22. Кравченко О. Єпископ Йосиф Боцян (У 115-річчя його народин). *Патріархат*: греко-католицьке аналітичне видання. 1994. № 9(285). URL: <http://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/epyskop-josyf-botsyan/>.
23. Кравчук А. Індекс української католицької періодики Галичини 1871–1942. Львів, 2000. 536 с.
24. Кришталович У. Р. Листи Івана Йосафата Скрутеня до Романа Луканя. *Україна модерна*. Львів, 1996. Ч. 1. С. 172–185.
25. Лозинський М. Наукове видання – Записки Чину святого Василя Великого. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2006. Вип. 28. С. 204–206. Серія: Журналістика.
26. Мизак Н. Діяльність Богословського наукового товариства Української греко-католицької церкви у 1923–1939 рр. *Релігія та Соціум*. 2013. № 3/4. С. 109–117.
27. Музичка І. Початки української богословської науки в двадцятому столітті і Блаженіший Патріарх Йосиф. Рим, 1978. 56 с.

28. Наукові записки Українського Католицького Університету. Серія: Богослов'я. URL: <https://nz-theology.ucu.edu.ua/>.
29. Науково-Богословський Журнал Світильник («Candela»). URL: <http://cpbi.info/journal/>.
30. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України. Редакція від 16.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18#Text>.
31. Радченко А. І. Нові вимоги до наукових фахових видань — крок у широкий світ? *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2018. Вип. 15. С. 91–98.
32. Радченко А. І. Про науковий журнал, ВАК України та наукометричні системи (до питання про вимоги до наукових періодичних фахових видань). *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2012. Вип. 6. С. 45–52.
33. Редакція. Наше десятиліття. *Богословія*. 1932. Т. I. Кн. 1. С. 2–6.
34. Скрутень І., о. Йосафат ЧСВВ. Передмова. *Записки Чина Св. Василя Великого*. 1924. Т. I. С. 5–10.
35. Скрутень Й. Конститууючі збори Богословського Наукового Т-ва. *Богословія*. 1924. Т. II. Кн. 1. С. 83–84.
36. Снічарчук Л. В. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс: монографія. Львів, 2009. 416 с.
37. Тиміш Л. І. Історико-церковні дослідження міжвоєнного Львова у журналі «Записки Чину св. Василя Великого». *Проблеми гуманітарних наук: зб. наук. пр. ДДПУ імені Івана Франка*. Дрогобич, 2001. № 8. С. 166–175. Серія: Історія.
38. Тимошик М. Видавництво отців Василіан у Римі: специфіка видань та особливості редакційно-видавничого процесу. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. Львів, 2014. Вип. 6. С. 294–310.
39. Ходак І. Роль богословського наукового товариства у розвитку богословської науки у 20–30 рр. XX ст. *Записки історичного факультету*. 2009. Вип. 20. С. 183–187.
40. Хоркава І. І. Участь професорсько-педагогічного колективу Греко-католицької богословської академії в роботі Богословського наукового товариства у Львові впродовж 1920 – поч. 1940 рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 3. 224 с. Серія: Історичні науки.
41. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАУ, м. Львів). Ф. 376 (Скрутень Й. (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви). Оп. 1. Спр. 9 (Лист О. Назарука до [о. Й. Скрутеня]). Арк. 27.

42. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 376 (Скрутень Й. (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви). Оп. 1. Спр. 90 (Лист Василя [Ладики] ЧСВВ до [о. Й. Скрутеня]). Арк. 10.
43. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 376 (Скрутень Й. (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви). Оп. 1. Спр. 101 (Лист Л[іни] Малицької до [о. Й. Скрутеня]). Арк. 12.
44. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 376 (Скрутень Й. (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви). Оп. 1. Спр. 155 (Лист О. Флоровського до [о. Й. Скрутеня]). Арк. 42.
45. ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 376 (Скрутень Й. (1894–1951), священник ЧСВВ, історик церкви). Оп. 1. Спр. 165 (Лист В. Щурата до [о. Й. Скрутеня]). Арк. 16.
46. Чехович К. Загальні Збори Б.Н.Т. *Богословія*. 1932. Т. X. Кн. 1. С. 90.
47. Яцків Т. М. Критерії оцінки наукового журналу. Цифровий ідентифікатор DOI як критерій оцінки наукового журналу. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Київ, 2017. С. 106–113.
48. Benedictus PP. XV. Motu Proprio Dei Providentis De Instituto Pontificio Studiis Rerum Orientalium Provehendis. URL: https://www.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19171015_orientis-catholici.html.
49. Benedictus PP. XV. Motu Proprio Dei Providentis De Sacra Congregatione Pro Ecclesia Orientali. URL: https://www.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19170501_dei-providentis.html.
50. John Polkinghorne *Science and Theology* SPCK/Fortress Press, 1998. P. 20–22.
51. Pope Pius XI. *Rerum Orientalium On the Promotion of Oriental Studies*. URL: <https://www.papalencyclicals.net/pius11/p11reror.htm>.
52. Pro domo nostra. *Записки Чина Св. Василя Великого*. 1926. Т. II. С. 149.

References

1. Akredytatsiia bohoslovია yak nauky v Ukraini: novi perspektyvy i vyklyky (RISU) [Accreditation of theology as a science in Ukraine: new perspectives and challenges (RISU)]. Ukrainian Catholic University. Retrieved from <https://ucu.edu.ua/en/news/akredytatsiya-bohoslovya-yak-nauky-v-ukrajini-novi-perspektyvy-i-vyklyky-risu/>. (in Ukr.).
2. Bereha, V. V. «Trudy Kyivskoi dukhovnoi akademii»: istoriia i suchasnist [Proceedings of the Kyiv Theological Academy: history and modernity]. Retrieved from <http://kdais.kiev.ua/trudykda/>. (in Ukr.).

3. Blikharskyi, R. (2016). Dylema zitknen ta shliakhy yednannia: antahonizm nauky i relihii na storinkakh chasopysu «Bohosloviia» (Lviv, 1923–1939 rr.) [The dilemma of conflicts and ways of unity: Antagonism of Science and Religion in the «Bohosloviia» journal (Lviv, 1923–1939)], *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*, Lviv, vyp. 6, s. 287–297. (in Ukr.).
4. (1923). «Bohoslovske Naukove Tovarystvo». Statuty [«Bohoslovske Naukove Tovarystvo» Statutes], *Bohosloviia*, Lviv, t. I, kn. 3/4, s. 340–346. (in Ukr.).
5. Bohoslovsko-fylosofskyi zhurnal «Vera y Razum» [Theological and Philosophical journal «Vera y Razum»]. Retrieved from <http://www.eparchia.kharkov.ua/statposts/112>. (in Ukr.).
6. Boiko, A. (2013). «Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii» (1997–2012 rr.) – tradytsii, novatorstvo, problemy, typolohiia [«Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii» (1997–2012) – traditions, innovation, problems, typology], *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist: dop. ta povidoml. odynadtsiatoi Vseukr. nauk.-teoret. konf. 29–30 lystop.*, Lviv, s. 199–204. (in Ukr.).
7. Vavryk, M. (1974). Do postannia pershoi serii «Zapysok» Chyna sv. Vasylia Velykoho (1924–1948) [To the founding of the first series «Zapysky» Chyna sv. Vasylia Velykoho (1924–1948)], *Analecta OSBM*, Rome, t. IX, vyp. 1/4, s. 1–18. (in Ukr.).
8. (1923). Vid Redaktsii [Editorial], *Bohosloviia*, Lviv, t. I, kn. 1, s. 1–2. (in Ukr.).
9. Volynskyi blahovisnyk: shchorichnyi bohoslovsko-istoyrchnyi naukovyi zhurnal Volynskoi pravoslavnoi bohoslovskei akademii PTsU [Volynskyi blahovisnyk: annual theological-historical scientific journal by Volyn Orthodox Theological Academy of the Orthodox Church of Ukraine]. Retrieved from <http://vb.vpba.edu.ua/ua/general-information>. (in Ukr.).
10. Havano, I. (2004). «Bohosloviia», *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: u 30 t.*, Kyiv, t. 3, s. 149. (in Ukr.).
11. Hrushevskyi, M. (1905). Arystarkh Kryzhanovskiy, *Zapysky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka*, t. 68, kn. 6, s. 8–9. (in Ukr.).
12. Dobko, T. Zaversheno zmahannia za vyznannia bohoslovia naukoiu [The competition for the recognition of theology as a science is over]. Ukrainian Catholic University. Retrieved from <https://ucu.edu.ua/en/news/zaversheno-zmahannya-za-vyznannya-bohoslovyia-naukoiu/>. (in Ukr.).
13. (1926). Zahalni Zbory B.N.T. [General Meeting of BNT], *Bohosloviia*, t. IV, kn. 3, s. 323–325. (in Ukr.).
14. (1928). Zahalni Zbory B.N.T. [General Meeting of BNT], *Bohosloviia*, t. VI, kn. 1/2, s. 118–119. (in Ukr.).

15. (1925). Zapysky Chyna sv. Vasyliia Velykoho [Analecta Ordinis S. Basilii Magni], *Bohosloviia*, t. III, kn. 1/2, s. 169. (in Ukr.).
16. Zelinska, N. V. (2013). Ukrainska naukova periodyka: pohliad z perspektyvy i na perspektyvu [Ukrainian scientific periodicals: perspective view and view on the perspective], *Ukrainska periodyka: istoriia i suchasnist: dop. ta povidoml. odyadtsiatoi Vseukr. nauk.-teoret. konf.*, Lviv, s. 56–64. (in Ukr.).
17. (1923). Zizd profesoriv bohosloviv vsikh dietsezii halytskoi provintsii i osnovane «Naukovoho Bohoslovskoho Tovarystva» [Congress of professors of the theologians of all dioceses of the Galician province and the foundation of «Naukove Bohoslovske Tovarystvo»], *Bohosloviia*, t. I, kn. 1, s. 91–93. (in Ukr.).
18. Yosyf, arkhiep. (1943). Po dvolitnii perervi [After a two-year break], *Bohosloviia*, t. XVII–XX, kn. 2/4, s. 91–93. (in Ukr.).
19. Kapral, M. M., Yas, O. V. (2010). Zapysky Chyna sv. Vasyliia Velykoho [Analecta Ordinis S. Basilii Magni], *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: u 30 t.*, Kyiv, t. 10, s. 233. (in Ukr.).
20. Komarytsia, M. (2003). Bohosloviia, *Ukrainski chasopysy Lvova 1848–1939 rr.: ist.-bibliohr. doslidzh.*: u 3 t., 4 kn., Lviv, t. 3, kn. 1: 1920–1928, s. 296–304. (in Ukr.).
21. Komarytsia, M. (2003). Zapysky Chyna Sv. Vasyliia Velykoho, *Ukrainski chasopysy Lvova 1848–1939 rr.: ist.-bibliohr. doslidzh.*: u 3 t., 4 kn., Lviv, t. 3, kn. 1: 1920–1928, s. 293–398. (in Ukr.).
22. Kravcheniuk, O. (1994). Yepyskop Yosyf Botsian (U 115-richchia yoho narodyn), *Patriarkhat: hreko-katolytske analitychne vydannia*, no. 9(285). Retrieved from <http://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/epyskop-josyf-botsyan/>. (in Ukr.).
23. Kravchuk, A. (2000). Indeks ukrainskoi katolytskoi periodyky Halychyny 1871–1942, Lviv, 536 s. (in Ukr.).
24. Kryshchalovych, U. (1996). Lysty Ivana Yosafata Skrutenia do Romana Lukania [Letters of Ivan Josafat Skruten to Roman Lukan], *Ukraina moderna*, Lviv, ch. 1, s. 172–185. (in Ukr.).
25. Lozynskyi, M. (2006). Naukove vydannia – Zapysky Chynu sviatoho Vasyliia Velykoho [Scientific publication – Analecta Ordinis S. Basilii Magni], *Visnyk Lvivskoho universytetu*, Lviv, vyp. 28, s. 204–206, seriia: Zhurnalistyka. (in Ukr.).
26. Myzak, N. (2013). Diialnist Bohoslovskoho naukovohto tovarystva Ukrainskoi hreko-katolytskoi tserkvy u 1923–1939 rr. [Activities of the Theological Scientific Society of the Ukrainian Greek Catholic Church in 1923–1939], *Relihiia ta Sotsium*, no. 3/4, s. 109–117. (in Ukr.).

27. Muzychka, I. (1978). Pochatky ukraïnskoi bohoslavskoi nauky v dvadtsiatomu stolittii i Blazheniïshyi Patriarkh Yosyf [The beginnings of Ukrainian theology in the twentieth century and His Beatitude Patriarch Joseph], Rome, 56 s. (in Ukr.).
28. Naukovi zapysky Ukraïnskoho Katolytskoho Universytetu Serii: Bohoslovïa [Analecta of the UCU. Series: Theology]. Retrieved from <https://nz-theology.ucu.edu.ua/en/>. (in Ukr.).
29. Naukovo-Bohoslovskyy Zhurnal Svitylnyk («Candela») [Scientific and Theological Journal Svitylnyk («Candela»)]. Retrieved from <http://cpbi.info/journal/>. (in Ukr.).
30. Pro zatverdzhennia Poriadku formuvannia Pereliku naukovykh fakhovykh vydan Ukraïny. Redaktsiia vid 16.02.2021 [About the statement of the Order of formation of the List of scientific professional editions of Ukraine. Edited by 16.02.2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18#Text>. (in Ukr.).
31. Radchenko, A. I. (2018). Novi vymohy do naukovykh fakhovykh vydan – krok u shyrokyi svit? [New requirements for scientific professional publications – a step into the wider world?], *Nauka Ukraïny u svitovomu informatsiinomu prostori*, Kyiv, vyp. 15, s. 91–98. (in Ukr.).
32. Radchenko, A. I. (2012). Pro naukovyi zhurnal, VAK Ukraïny ta naukometrychni systemy (do pytannia pro vymohy do naukovykh periodychnykh fakhovykh vydan) [About the scientific journal, the Higher Attestation Commission of Ukraine and scientometric systems (on the issue of requirements for scientific periodicals)], *Nauka Ukraïny u svitovomu informatsiinomu prostori*, vyp. 6, s. 45–52. (in Ukr.).
33. Redaktsiia (1932). Nashe desiatylittia [Our decade], *Bohoslovïia*, t. I, kn. 1, s. 2–6. (in Ukr.).
34. Skruten, I., o. Yosafat OSBM. (1924). Preface, *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*, t. I, s. 5–10. (in Ukr.).
35. Skruten, Y. (1924). Konstytuuiuchi zbory Bohoslavskoho Naukovoho T-va [Constituent Assembly of the Theological Scientific Society], *Bohoslovïia*, t. II, kn. 1, s. 83–84. (in Ukr.).
36. Snitsarchuk, L. V. (2009). Ukraïnska presa Halychyny (1919–1939 rr.) i zhurnalistykoznavchyi dyskurs: monohrafiia [Ukrainian Press of Galicia (1919–1939) and journalistic discourse: monograph], Lviv, 416 s. (in Ukr.).
37. Tymish, L. I. (2001). Istoryko-tserkovni doslidzhennia mizhvoïennoho Lvova u zhurnali «Zapysky Chynu sv. Vasylïia Velykoho» [Historical and ecclesiastical studies of interwar Lviv in the journal Analecta Ordinis S. Basilii Magni], *Problemy humanitarnykh nauk: zb. nauk. pr. DDPU imeni Ivana Franka, Drohobych*, no. 8, s. 166–175, serii: Istoriia. (in Ukr.).

38. Tymoshyk, M. (2014). Vydavnytstvo ottshiv Vasylian u Rymi: spetsyfika vydan ta osoblyvosti redaktsiino-vydavnychoho protsesu [The Basilian Fathers' Publishing House in Rome: Specifics of Publications and Peculiarities of the Editorial and Publishing Process], *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*, Lviv, vyp. 6, s. 294–310. (in Ukr.).
39. Khodak, I. (2009). Rol bohoslovskoho naukovoï tovarystva u rozvytku bohoslovskoi nauky u 20–30 rr. XX st. [The role of the theological scientific society in the development of theological science in 20–30 pp. XX century], *Zapysky istorychnoho fakultetu*, vyp. 20, s. 183–187. (in Ukr.).
40. Khorkava, I. I. (2019). Uchast profesorsko-pedahohichnoho kolektyvu Hreko-katolytskoi bohoslovskoi akademii v roboti Bohoslovskoho naukovoï tovarystva u Lvovi vprodovzh 1920 – poch. 1940 rr. [Participation of the teaching staff of the Greek Catholic Theological Academy in the work of the Theological Scientific Society in Lviv during 1920 – early 1940], *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*, Kyiv, t. 30(69), no. 3, 224 s., seria: Istorychni nauky. (in Ukr.).
41. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv (dali – TsDIAU, m. Lviv)*, f. 376 (Skruten Y. (1894–1951), sviashchennyk ChSVV, istoryk tserkvy), op. 1, spr. 9 (Lyst O. Nazaruka do [o. Y. Skrutenia]), ark. 27.
42. *TsDIAU, m. Lviv*, f. 376 (Skruten Y. (1894–1951), sviashchennyk ChSVV, istoryk tserkvy), op. 1, spr. 90 (Lyst Vasyliia [Ladyky] ChSVV do [o. Y. Skrutenia]), ark. 10.
43. *TsDIAU, m. Lviv*, f. 376 (Skruten Y. (1894–1951), sviashchennyk ChSVV, istoryk tserkvy), op. 1, spr. 101 (Lyst L[iny] Malyskoi do [o. Y. Skrutenia]), ark. 12.
44. *TsDIAU, m. Lviv*, f. 376 (Skruten Y. (1894–1951), sviashchennyk ChSVV, istoryk tserkvy), op. 1, spr. 155 (Lyst O. Florovskoho do [o. Y. Skrutenia]), ark. 42.
45. *TsDIAU, m. Lviv*, f. 376 (Skruten Y. (1894–1951), sviashchennyk ChSVV, istoryk tserkvy), op. 1, spr. 165 (Lyst V. Shchurata do [o. Y. Skrutenia]), ark. 16.
46. Chekhovych, K. (1932). Zahalni Zbory B.N.T. [General Meeting of BNT], *Bohosloviia*, t. X, kn. 1, s. 90. (in Ukr.).
47. Yatskiv, T. M. (2017). Kryterii otsinky naukovoï zhurnalny tsyfrovoyi identyfikator DOI yak kryterii otsinky naukovoï zhurnalny [Criteria for evaluating a scientific journal digital identifier of the DOI as a criterion for evaluating a scientific journal], *Nauka Ukrainy u svitovomu informatsionomu prostori*, Kyiv, s. 106–113. (in Ukr.).

48. Benedictus PP. XV. Motu Proprio Dei Providentis De Instituto Pontificio Studiis Rerum Orientalium Provehendis. Retrieved from https://www.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19171015_orientis-catholici.html. (in Lat.).
49. Benedictus PP. XV. Motu Proprio Dei Providentis De Sacra Congregatione Pro Ecclesia Orientali. Retrieved from https://www.vatican.va/content/benedict-xv/la/motu_proprio/documents/hf_ben-xv_motu-proprio_19170501_dei-providentis.html. (in Lat.).
50. Polkinghorne, J. (1998). Science and Theology, pp. 20–22. (in Eng.).
51. Pope Pius XI. Rerum Orientalium On the Promotion of Oriental Studies. Retrieved from <https://www.papalencyclicals.net/pius11/p11reror.htm>. (in Eng.).
52. (1926). Pro domo nostra, *Zapysky ChSVV*, t. 2, ch. 1/2, pp. 149. (in Ukr.).

Roman Blikharskyi

SCIENTIFIC STATUS OF UKRAINIAN THEOLOGICAL JOURNALS OF INTERWAR GALICIA

The present article deals with the phenomenon of religious magazines published during the 20th and early twentieth centuries in Galicia, which are dedicated to theological issues. The current criteria for scientific periodicals have been outlined, and the status of theology as a scientific discipline in Ukraine has been determined. The «location» of the theological journals *Bohosloviia* and *Analecta Ordinis S. Basilii Magni* in the system of Ukrainian scientific periodicals in particular and on the intellectual map of Ukrainian science in general has been determined.

Historical references to the founding of the Scientific Theological Society in Lviv, whose publication was the *Bohosloviia* journal (1923–1939, 1943), have been presented. The prehistory of the beginning of the scientific publication *Analecta Ordinis S. Basilii Magni* (1924–1935) of the Ukrainian Greek Catholic Church on the initiative of the monastic order of the Order of St. Basil the Great has been highlighted.

The content-thematic model of the journals *Bohosloviia* and *Analecta Ordinis S. Basilii Magni* has been analyzed. The specifics of their coverage of specialized and general scientific topics have been considered. Based on the selected evaluation criteria of the scientific periodicals, the functions of the studied journals have been outlined. The significance

of these theological scientific journals for the establishment of theology as a professional scientific discipline in modern Ukraine has been clarified.

Keywords: scientific periodicals, religious journals, theology, *Analecta Ordinis S. Basilii Magni, Bohosloviia, Galicia, interbellum.*

УДК 070:32](477)”1990/2021””:821.111-92.09”19/20”

Зоряна ГРЕНЬ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9869-7421>

кандидат наук із соціальних комунікацій

Львівська національна наукова

бібліотека України імені В. Стефаника

(Львів, Україна)

e-mail: gren@nas.gov.ua

ПУБЛІЦИСТИКА ЕДВАРДА ЛУКАСА В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11\(29\)-10](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2021-11(29)-10)

У статті акцентується роль сучасного британського журналіста і письменника, експерта з питань Центральної і Східної Європи та енергетичної і кібербезпеки Едварда Лукаса для формування українського медіапростору та впровадження стандартів світової якісної журналістики. Особливу увагу присвячено дослідженню його авторських текстів, опублікованих в українських виданнях упродовж 1990–2021 рр., зокрема в журналі «Український тиждень» і газеті «День». Виділено основні жанрові форми публіцистики Е. Лукаса, зокрема статтю і авторську колонку, втілену в жанрі коментаря, політичного портрета, версії, рецензії, аналітичної статті.

Визначено основні тематичні домінанти публікацій (міжнародна політика й економіка, політичний процес у країнах, які є ключовими гравцями на світовій карті, зовнішня політика США та європейських держав, проблеми колективної безпеки, інформаційні війни, вихід Великої Британії з Європейського Союзу, зростаюча загроза з боку Росії та Китаю, наслідки пандемії). Відзначено особливості стилістики Е. Лукаса (образність мови, експресивна та оцінна лексика, звернення до метафор, широта узагальнень). Виокремле-